Lietuvos apeliacinio teismo nutartis

2010-12-17, bylos Nr. 2A-759/2010

Teismas: Lietuvos apeliacinis teismas
Dokumentas: Nutartis
Data: 2010-12-17
Bylos Nr.: 2A-759/2010
Bylos rūšis: civilinė byla

LIETUVOS APELIACINIS TEISMAS
NUTARTI S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU
2010 m. gruodžio 17 d.
Vilnius

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Vyto Miliaus, Gintaro Pečiulio ir Viginto Višinskio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

sekretoriaujant Joanai Tamašauskienei,
dalyvaujant ieškovo atstovui advokatui Valentinui Baltrūnui,
apeliantei D. E. P.,
apeliantų atstovui advokatui Algimantui Kolpertui,

viešame teismo posėdyje apeliacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo apeliantų D. E. P. ir O. K. apeliacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo 2010 m. kovo 9 d. sprendimo civilinėje byloje pagal ieškovo bankrutuojančio UAB „KARULIS“, atstovaujamo bankroto administratoriaus, ieškinį atsakovei D. E. P. dėl pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia ir D. E. P. priešieškinį bankrutuojančiam UAB „KARULIS“ dėl pirkimo-pardavimo sutarties pakeitimo; trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų, byloje dalyvauja O. K. .

Aprašomoji dalis

Teisėjų kolegija n ustatė:

I. Ginčo esmė

Ginčas kilo dėl 2008 m. spalio 27 d. ieškovo UAB „KARULIS“ ir atsakovės D. E. P. sudarytos pirkimo-pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, taip pat jos pakeitimo. Šia sutartimi ieškovas iš atsakovės už 170 000 Lt nusipirko ūkinį pastatą, vandens bokštą ir artezinį gręžinį. Sutarties pagrindu buvo ieškovo akcininko 2008 m. spalio 23 d. sprendimas. Ginčo sandorio sudarymo metu ieškovo vienintelis akcininkas buvo tretysis asmuo O. K. , o vadovu – trečiojo asmens tėvas J. K. (miręs). Atsakovė D. E. P. yra J. K. buvusios sutuoktinės mama ir O. K. senelė. 2009 m. kovo 3 d., konstatavus ieškovo nemokumą, jam iškelta bankroto byla.

Ieškovas UAB „KARULIS“, atstovaujamas bankroto administratoriaus, pareiškė actio Pauliana, prašydamas pripažinti ginčo sutartį negaliojančia ir taikyti restituciją. Jo nuomone, ginčijamas sandoris pažeidžia kreditorių interesus bei prieštarauja paties ieškovo tikslams. Nekilnojamasis turtas įsigytas už aštuonis kartus didesnę nei reali kainą, todėl laikytina, kad sandoris ieškovui buvo nuostolingas. Sandoris nebuvo būtinas, jis sumažino ieškovo mokumą. Apie šia aplinkybes bendrovė žinojo. Be to, įsigytas turtas neturi nieko bendra su ieškovo

pagrindine veikla – automobilių prekyba, todėl neaišku, kokiems tikslams jis buvo įgytas. Turtas parduotas už 170 000 Lt, nors pati atsakovė jį 2004 m. iš varžytinių įsigijo už 2 362,50 Lt, o sandorio sudarymo metu VĮ Registrų centro duomenimis turto vertė siekė 22 771 Lt. Ginčo sutartis sudaryta tarp artimų giminaičių, todėl jų nesąžiningumas preziumuojamas (CK 6.67 straipsnio 1 punktas). Nesąžiningumą patvirtina ir aukščiau nurodytos aplinkybės.

Atsakovė D. E. P. prašė pripažinti ginčo sutarties 2.1 punktą, kuriame numatyta 170 000 Lt dydžio nekilnojamojo turto kaina, negaliojančiu ir jį pakeisti, nurodant, kad turto kaina yra 5 000 Lt. Pažymėjo, kad sutartyje nurodyta kaina yra neteisinga, ji gavo tik 5 000 Lt. J. K. atsakovę apgavo, nes teigė, kad kaina yra formali ir neigiamų pasekmių nesukels. J. K. įkalbėjo atsakovę pasirašyti sutartį pasinaudodamas jos padėtimi, amžiumi ir ligomis. Teisiniu priešieškinio pagrindu atsakovė nurodė CK 1.87, 1.90, 1.91 straipsnius.

II. Pirmosios instancijos teismo sprendimo esmė

Panevėžio apygardos teismas 2010 m. kovo 9 d. sprendimu ieškinį tenkino, o priešieškinį atmetė. Teismas pripažino ginčo sutartį negaliojančia ir priteisė iš atsakovės ieškovui 170 000 Lt.

Teismas nustatė, kad 2008 m. spalio 27 d. ieškovo kasos išlaidų orderiu Nr. 294 atsakovei pagal ginčo sutartį išduota 170 000 Lt. Atsakovė pripažino, kad šiame orderyje įrašė gavusi pinigus bei pasirašė. Ieškovo kasos knygos duomenimis 2008 m. rugsėjo mėn. pradžioje kasos likutis buvo 165 172,80 Lt, o mėnesio pabaigoje į spalio mėn. perkelta 50 719,15 Lt; spalio mėn. užfiksuotas 175 000 Lt paskolos ieškovui grąžinimas bei 170 000 Lt išlaidos už nekilnojamąjį turtą. Teismas sprendė, kad šie duomenys patvirtina, jog ginčo sandorio metu ieškovas kasoje turėjo ir realiai išdavė atsakovei 170 000 Lt, t. y. su ja atsiskaitė. Teismas pažymėjo, kad J. K. ir atsakovė buvo gerai pažįstami. Tai, kad atsakovė, gavusi pinigus už parduotą nekilnojamąjį turtą, leido jais disponuoti J. K. , yra tik šio asmens ir atsakovės tarpusavio susitarimo reikalas, nesietinas su ieškovu. Atsakovei nebuvo jokių kliūčių disponuoti gautomis lėšomis, tame tarpe leisti J. K. pinigus pasiimti prieš sandorio sudarymą ir, kaip patvirtino pati atsakovė, grąžinti vėliau. Teismas sprendė, kad šie motyvai sudaro pagrindą netenkinti atsakovės priešieškinio. Teismas taip pat pažymėjo, kad atsakovė dėl tariamai patirto grasinimo į teisėtvarkos institucijas nesikreipė. Teiginys, kad sandoris yra apsimestinis, nepagrįstas ir neįrodytas. Atsakovė yra veiksni, todėl turėjo pareigą ir galimybę suprasti ir suvokti sandorio esmę, o, pasirašydama kasos išlaidų orderyje, turėjo suprasti ir suprato, kad ieškovas jai sumoka 170 000 Lt.

Teismas, atsižvelgdamas į sutartyje nurodytą vidutinę turto rinkos vertę – 22 771 Lt, sutiko su ieškinio teiginiais, kad ginčo sandoris ieškovui buvo nuostolingas ir jo dėl turto kainos ir turto panaudojimo realumo ieškovas sudaryti neprivalėjo. Sudarydamas tokį sandorį ieškovas tapo realiai nemokus ir nebeturėjo galimybę atsiskaityti su kreditoriais, ką patvirtina vėlesnis bankroto bylos iškėlimas, taip pat įsiskolinimai kitiems kreditoriams ginčo sutarties pasirašymo metu. Tai pažeidė kreditorių teisėtus interesus. Kadangi ieškovas sudarė sandorį su vienintelio akcininko senele – atsakove, laikytina, kad sandorio šalys buvo nesąžiningos (CK 6.67 straipsnio 3 punktas). Be to, ieškovo valdymo organų ir atsakovės nesąžiningumą patvirtina ir nerealiai didelė parduoto turto kaina. Tai sudaro pakankamą pagrindi pripažinti sandorį negaliojančiu. Teismas taip pat pažymėjo, kad atsakovės argumentai, jog ji sandorio nesuprato dėl senatvės, ligų, pasitikėjimo J. K. , yra nepagrįsti, nes nėra duomenų, kad sandorio sudarymo metu atsakovė turėjo suvokimo problemų ar kokių nors ligų, dėl kurių negalėjo suvokti ar galėjo klaidingai suvokti sudaromo sandorio esmę. Lengvabūdiškas atsakovės požiūris į ginčo sandorį, pasitikėjimas J. K. , negali būti pripažinti priežastimis vertinti sandorį kaip sudarytą apgaulės ar suklaidinimo įtakoje, nes, sudarydamas sandorį, asmuo privalo gerai apgalvoti, išsiaiškinti, pasitarti su specialistais. Pripažinus sandorį negaliojančiu, taikytina restitucija ir ieškovui iš atsakovės priteistina 170 000 Lt (CK 6.145 straipsnis).

III. Apeliacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

Apeliantai D. E. P. ir O. K. prašo pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti, o priešieškinį tenkinti. Apeliacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismas nepagrįstai konstatavo, kad ieškovas atsakovei sumokėjo 170 000 Lt. Buvusi ieškovo buhalterė paaiškino, kad kasos išlaidų orderis Nr. 294 buvo išrašytas pas notarę, o mokėjimai pagal jį daryti nebuvo. Liudytoja P. B. patvirtino, kad J. K. atsakovei kaip sandorio kainą sumokėjo 5 000 Lt. Ieškovo kasoje grynų pinigų nebuvo, o atsiskaitymo fakto imitavimas pačioje notarinėje kontoroje, kai notarė pareikalavo tai patvirtinančio įrodymo, nepatvirtina atsiskaitymo pagal sandorį fakto. Teismo pozicija, kad vėlesni atsakovės veiksmai perduodant pinigus J. K. sietini tik su šių asmenų tarpusavio teisiniai santykiais, yra neteisinga ir kelia abejonių.

2. Teismas neteisingai konstatavo, kad ginčo sandoriu ieškovas sumažino savo mokumą. Ieškovas savo turtinės padėties nepablogino, mokumo nesumažino. Turtas ginčijama sutartimi įgytas mažesne nei rinkos verte – ginčo sandoriu atsakovui buvo perleista ir teisė įsigyti ar išsinuomoti žemės sklypą, suformuotą apie nekilnojamuosius daiktus ir po jais.

3. Atsakovės sąžiningumo prezumpcija nebuvo paneigta, nes jai apie ieškovo esamus ar būsimus įsipareigojimas nebuvo ir negalėjo būti žinoma. Ieškovo atstovas sudarant sutartį buvo J. K. , su kuriuo atsakovė nėra artima giminaitė, todėl ji yra sąžininga sandorio šalis.

4. Teismo taikyta restitucija pažeidžia atsakovės teises, nes iš jos ieškovo naudai priteista 170 000 Lt, tačiau nekilnojamas turtas negrąžintas.

Ieškovas BUAB „KARULIS“ prašo skundą atmesti kaip nepagrįstą. Atsiliepime iš esmės pakartojami pirmosios instancijos teisme išsakyti argumentai.

Motyvuojamoji dalis

IV. Apeliacinio teismo argumentai

Atskirasis skundas tenkintinas iš dalies.

Teisėjų kolegijos vertinimu, teisingas ginčo išsprendimas visų pirma susijęs su tinkamu įrodymų vertinimą reglamentuojančių teisės normų aiškinimu ir taikymu. Šiame kontekste pažymėtina, kad teismų praktikoje pripažįstama, jog įrodymus, vadovaudamasis įstatymais, vertina tik teismas; kad teismas civiliniame procese įrodymus vertina pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu bylos aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu teismo posėdyje; kad teismo įsitikinimo laipsnis ar kriterijai pagal CPK nekonkretizuoti; kad pagal įrodinėjimo procese CPK įtvirtintą supratimą faktas vertinamas kaip įrodytas, jeigu taip sprendžiama protingo žmogaus požiūriu: faktas pripažintinas įrodytu esant visiškam arba beveik visiškam vidiniam teismo įsitikinimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje V. J. v. D. V. J., bylos Nr. 3K-3-243/2010; 2010 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje DNSB „Eglutė“ v. E. R., bylos Nr. 3K-3-206/2010).

Nagrinėjamoje byloje apeliantai teigia, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad atsakovei buvo sumokėta 170 000 Lt. Tačiau, teisėjų kolegijos nuomone, su šiuo argumentu sutikti negalima. Byloje esantys finansiniai dokumentai patvirtina, kad ieškovas kasoje iki ginčo sandorio sudarymo turėjo pakankamai lėšų, iš kurių galėtų atsiskaityti su atsakove (b. l. 76-72, 114-116). Bendrovės buhalterė taip pat paaiškino, kad dauguma piniginių operacijų bendrovėje buvo atliekama grynaisiais pinigais, jais buvo gaunamos beveik visos pajamos ir aptariama pinigų suma iš tiesų realiai galėjo būti kasoje (b. l. 92, 122). Atsakovė pasirašė 2008 m.

spalio 27 d. kasos išlaidų orderyje, patvirtindama, kad 170 000 Lt gavo; visiško išankstinio atsiskaitymo faktas nurodytas ir ginčo sutartyje (b. l. 13, 16). Kad šią pinigų sumą gavo, atsakovė taip pat nurodė sandorį tvirtinusiai notarei bei jo metu dalyvavusiai ieškovo buhalterei (b. l. 92, 122-123). Visus šiuos įrodymus pirmosios instancijos teismas ištyrė bei įvertino ir teisėjų kolegija neturi pagrindo daryti priešingą išvadą dėl nustatyto atsiskaitymo fakto. Pačios atsakovės, jos dukros, vaikaičio ir draugės paaiškinimai dėl aptariamos aplinkybės, atsižvelgiant į šių asmenų suinteresuotumą ir giminystės bei artimus ryšius, vertintini kritiškai.

Teisėjų kolegijos nuomone, pirmosios instancijos teismas taip pat pagrįstai konstatavo, kad atsakovės ir J. K. tarpusavio santykiai, kuomet pastarajam buvo suteikta galimybė disponuoti ginčo sandorio pagrindu sumokėtomis ieškovo lėšomis, liečia tik šiuos asmenis ir neįtakoja ieškovo teisių ir pareigų – tai yra du atskiri sandoriai. Pažymėtina, kad atsakovė, teigianti, jog jai yra negrąžinti 165 000 Lt, gali atitinkamą reikalavimą pareikšti J. K. palikimą priėmusiems įpėdiniams (CK 5.52 straipsnis, 5.53 straipsnio 1 dalis, 5.63 straipsnis).

Teisėjų kolegija taip pat nesutinka su apeliantų argumentais, kad ginčo sandoris buvo sudarytas dėl apgaulės, grasinimo, yra apsimestinis ar egzistuoja kiti atsakovės valios trūkumai jį sudarant. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad šios aplinkybės yra neįrodytos, o konkretūs argumentai dėl šios teismo išvados apeliaciniame skunde nepateikti (CPK 320 straipsnis). Visgi, būtina pažymėti, kad nurodytus argumentus iš esmės paneigia pačios atsakovės paaiškinimai. Atsakovė teigė, kad suderėta kaina iš tiesų siekė 170 000 Lt, tačiau J. K. dalį pinigų žadėjo atiduoti vėliau; atsakovė būtų reikalavusi atiduoti visus pinigus, bet pastarasis mirė; sutartį ji gerai supratusi (b. l. 105-106, 123, 160). Ginčo sutartyje atsakovė taip pat patvirtino, kad sandoris nėra sudarytas tik dėl akių, nėra suklysta, nevartotas smurtas, spaudimas ir nėra jokių kitų sąlygų, privertusių sudaryti sandorį (5.4 punktas). Kad sutartis atitinka šalių valia ir neprieštarauja įstatymams, nurodyta ir atsakovės atsiliepime (b. l. 40). Esant tokioms aplinkybėms, vėlesnis atsakovės pozicijos keitimas vertintinas jos nenaudai.

Atmestinas ir apeliantų argumentas, kad ginčo sandoriu ieškovo mokumas nebuvo sumažintas, nes turtas įgytas mažesne nei rinkos verte. Nekilnojamojo turto registro pažymėjime, pateiktame sudarant sutartį, nurodyta, kad vidutinė aptariamo turto rinkos vertė yra 22 771 Lt – beveik aštuonis kartu mažesnė nei turtas buvo pirktas. Nors atsakovė teigė, kad pateiks įrodymų, jog tikroji turto vertė atitinka numatytą sutartyje, tačiau to nepadarė (CPK 178 straipsnis). Be to, būtina pažymėti, kad atsakovės ir trečiojo asmens advokatai patys pirmosios instancijos teisme pripažino, kad sutartinė turto kaina yra nereali (b. l. 126-127).

Teisėjų kolegija taip pat nesutinka su apeliacinio skundo argumentu, kad atsakovės sąžiningumo prezumpcija nebuvo paneigta. Pirmosios instancijos teismas atsakovės nesąžiningumą konstatavo remdamasis CK 6.67 straipsnio 3 punkto, o ne CK 6.67 straipsnio 1 punkto nuostata. Ieškovo vienintelis akcininkas yra atsakovės vaikaitis, todėl teismas pagrįstai konstatavo egzistuojant nesąžiningumo prezumpciją (CK 3.135 straipsnis). Atsakovė šios prezumpcijos nepaneigė (CPK 182 straipsnio 4 punktas). Be to, apie sutarties šalių nesąžiningumą pirmosios instancijos teismas taip pat pagrįstai sprendė iš nerealios sandorio kainos.

Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad egzistuoja visos sąlygos pripažinti ginčo sandorį negaliojančiu CK 6.66 straipsnio 1 dalies pagrindu. Tačiau, taikydamas restituciją, teismas neišsprendė parduoto turto grąžinimo atsakovei klausimo (CK 6.145 straipsnio 1 dalis), todėl ši teismo sprendimo dalis keistina. Kiti apeliacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo tenkinti skundą visiškai.

Byloje dalyvaujantys asmenys nepateikė jokių įrodymų apie apeliaciniame procese patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl šis klausimas nespręstinas.

Rezoliucinė dalis

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi CPK 326 straipsnio 1 dalies 3 punktu,

n utaria:

Panevėžio apygardos teismo 2010 m. kovo 9 d. sprendimą pakeisti.

Priteisti D. E. P. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš BUAB „Karulis (į. k. 155297833) ūkinį pastatą (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini)), vandens bokštą (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini)) ir artezinį gręžinį (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini)), esančius (duomenys neskelbtini).

Kitą teismo sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Teisėjai Vytas Milius Gintaras Pečiulis Vigintas Višinskis